

Työ- ja elinkeinoministeriö

LAPIN TE-TOIMISTON LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSIIN JULKISESTA TYÖVOIMA- JA YRITYSPALVELUSTA ANNETUSTA LAISTA SEKÄ TYÖTTÖMYYSTURVALAISTA

Lapin työ- ja elinkeinotoimisto (TE-toimisto) toteaa pyydettyinä lausuntona seuraavaa hallituksen esitykseen:

TE-toimiston näkemyksen mukaan hallituksen esitykseen sisältyy hyviä elementtejä, joilla mahdollisesti voidaan nopeuttaa työnhakijoiden työllistymistä, alentaa rakenteellista työttömyyttä sekä luoda edellytyksiä yritysten rekrytointien onnistumiselle niissä tilanteissa, joissa työnantaja haluaa varmistua henkilön sopivuudesta työhön ja työyhteisöön.

Asiakastietojärjestelmän ja verkkopalvelujen täytyy tukea muutosten toimeenpanoa

TE-toimiston näkemyksen mukaan nyt suunniteltujen muutosten keskeisenä onnistumisen edellytyksenä on, että samanaikaisesti asiakastietojärjestelmää ja sähköisiä verkkopalveluita kehitetään niin, että ne omalta osaltaan luovat edellytyksiä uudistusten toimeenpanolle.

Esimerkiksi asiakkaan vastuuta tulee lisätä hänen omien työnhakutietojen, työhistoria- ja koulutustietojen ajantasaisuudesta niin, että häneltä edellytetään tietojen tarkistamista ja päivittämistä vähintään silloin, kun hän ilmoittautuu työttömäksi työnhakijaksi.

Osaamisen kartoittamiseksi tarvitaan työelämän tämän hetken vaatimuksia vastaava ammatti- tai alakohtainen sähköinen kartoituslomake, joka asiakkaan edellytetään täyttävän, jotta saadaan riittävästi tietoa hänen osaamisestaan sekä voidaan arvioida mahdollisia osaamisen puutteita suhteessa työmarkkinoiden osaamisvaatimuksiin.

Näkemyksemme mukaan asiakkaan roolin vahvistaminen on välttämättömyys, jotta aito asiakaslähtöisyys ja palvelutarpeen mukaiset palvelut mahdollistuvat. Asiakkaalle tulee antaa vahvempi rooli ja vastuu omasta työllistymisestään. TE-toimiston tehtävän tulee olla enemmän palvelutarpeen arvioija, palvelujen tarjoaja ja työllistymisen mahdollistaja.

Nykyisellään TE-toimistoissa ei ole henkilöstöresursseja siihen, että toimisto ottaisi vastuun tietojen päivittämisestä ja niiden ajantasaisuudesta. Vanhentuneet ja epätarkat tai epäolennaiset tiedot kuormittavat TE-toimistoa jo nykyisellään ja niiden ajantasaistaminen omin voimin ei ole tarkoituksenmukaista eikä mahdollista. Asian saamiseksi kuntoon tarvitaan pikaisesti asiakastietojärjestelmän sekä verkkopalvelujen kehittämistyötä.

Työkokeilulla uskotaan edistettävän erityisesti nuorten työllistymistä

Työkokeilun käytön laajentaminen työllistymisen tukemiseksi ja työllistymiskynnyksen madaltamiseksi sekä työnhakijan sopivuuden arvoimiseksi työhön ja työyhteisöön nähdään tervetulleena uudistuksena, jolla nähdään olevan merkitystä erityisesti nuorten työllistymiseen.

Työkokeilun ajalta maksettavien etuuksien osalta työnhakijoiden tulisi olla yhdenvertaisia

TE-toimiston näkemyksen mukaan työkokeilun tulisi olla kaikissa tapauksissa työllistymistä edistävä palvelu, jonka ajalta työnhakijoilla tulisi olla samanlaiset edellytykset saada etuutta. TE-toimiston näkemyksen mukaan esimerkiksi korvauksen taso tai kulukorvausten maksaminen ei saisi olla riippuvainen siitä, missä käyttötarkoituksessa kokeilua hyödynnetään.

Näin siitähän huolimatta, että se eroaisi ammatinvalinta ja uraohjaukseen liittyvästä tai työmarkkinoille paluuta tukevasta työkokeilusta sinä, että se olisi vapaaehtoisuuteen perustuvaa ja aloite työkokeilusta tulisi työnantajalta ja työnhakijalta, ei TE-toimistolta.

Työkokeilun käytön seurannalle on tarpeen luoda edellytykset

TE-toimiston sisällä keskustelua herätti esitykseen sisällytetty edellytys siitä, että työnantajalla tulisi olla työtä tarjolla tosiasiallisesti. TE-toimiston näkemyksen mukaan epätarkoituksenmukaisen käytön estämiseksi, työkokeiluista tulisi tehdä päätökset, jotka näkyvät URA:ssa työnantajan tiedoissa yhtä lailla kuin työnhakijankin.

Näin voitaisiin paremmin seurata ja huomata, jos joku työnantaja käyttää mahdollisuutta epätarkoituksenmukaisesti. Epätarkoituksenmukaisena käyttönä nostettiin esille tilanteet, joissa työnantaja ilmoittaa työtä olevan tarjolla, mutta todellisuudessa hänellä ei ole sitä tarjolla tai työnantaja toistuvasti käyttää työkokeilua soveltuvuuden testaukseen ilman, että kykenee selkeästi kertomaan syyn sille, että työsuhdetta ei syntynyt aikaisemmin työkokeilussa olevien kanssa.

Lisäksi nähtiin tärkeäksi, että voitaisiin muutoinkin seurata työkokeilujen käyttöä työnantajakohtaisesti asiakastietojärjestelmän avulla. Osa työnantajista toimii usealla paikkakunnalla ja TE-toimistoilla ei ole tällä hetkellä systemaattisia ja yhdenmukaisia menettelyjä sen suhteen, miten työkokeilut kirjataan asiakastietojärjestelmään työnantajaan koskeviin tietoihin.

Ajoittain tulee esille yksittäisiä tapauksia, joissa työnantajalla on useita kokeilijoita yhtä aikaa.

Työkokeilun osata työsuhteen edellytykset on tarpeen määritellä

Työkokeilun osalta esitetään, että lakiin tai ohjeeseen tulisi kirjattua minimiehdot työlle, jota työnantajan tulisi tarjota työkokeilun jälkeen, mikäli sovitaan työkokeilusta soveltuvuuden arvioimiseksi.

TE-toimiston näkemyksen mukaan työsuhteen, jossa henkilö on esimerkiksi tarvittaessa töihin kutsuttava, ei tulisi mahdollistaa työkokeilun käyttöä ennen tällaisen työsuhteen allekirjoittamista.

Esityksenä on, että työnantajalla tulisi olla vähintään työssäoloehdon täyttävää työtä tarjolla työkokeilun jälkeen.

Työsuhteen syntymättä jäämisen perustelu nähdään hyvänä asiana

Työsuhteen syntymättä jäämisen perustelu nähdään hyvänä asiana. Myös syyn kirjaaminen asiakastietojärjestelmään tulisi olla mahdollinen, jotta voidaan seurata esimerkiksi työnantajakohtaisesti, minkälaisin perustein työsuhteita jää syntymässä.

Työnhakijan näkökulmasta nähtiin, että työnantajan ilmoittaman syyn kautta saadaan arvokasta tietoa työnhakijan palvelutarpeen tarkentamiseksi ja tarkistamiseksi. Esimerkiksi sellaisia osaamisen kehittämistarpeita voi nousta esille, jotka edellyttävät toimenpiteitä.

TE-toimiston velvollisuudeksi nähtiin jälkikäteisseuranta näihin tilanteisiin liittyen, jotta kokeilun alkuperäinen tavoite ja ajatus säilyvät kirkkaina. Jälkikäteisseurantaa kuuluu mahdollisiin väärinkäytöksiin puuttuminen. TE-toimisto ei kuitenkaan usko, että järjestelmää käytettäisiin väärin, kun seuranta tehdään mahdolliseksi asiakastietojärjestelmään perustuen.

Palkkatukea koskevissa muutoksissa nähtiin hyviä elementtejä

Palkkatukea koskevia muutosesityksiä pidettiin pääosin kannatettavina ja hyvinä. TE-toimiston näkemyksen mukaan muutoksilla saadaan joustavuutta sekä vaikuttavuutta huomioiden, että palkkatuen käyttö ei ole täysin sidonnainen työllisyysmäärärahoista, jotka ovat olleet viime vuosien aikaan huomattavissa määrin niukentuneet.

TE-toimiston näkemyksen mukaan palkkatuen profilointi osaamisen kehittämiseen ja työllistymisen tukemiseen on keskeinen edellytys, jotta palkkatuella saadaan pysyvää työllistymistä aikaiseksi. Osatyökykyisten osalta nähtiin perustelluksi käyttää palkkatukea tuottavuuden kompensaationa.

Työmarkkinavalmiuksia kehittäville palveluille nähdään kuitenkin olevan tarpeita

TE-toimiston huomio kohdentui siihen, että muutoksissa ei ollut luettavissa työkokeilun käytön kynnyksen madaltamista tilanteisiin, joissa työnhakijan työmarkkinavalmiuksia on tarpeen kehittää tai ylläpitää. TE-toimiston arkikokemuksen mukaan tällaisia palvelutarpeita on varsin laajalla kohderyhmällä.

Nykyisellään palkkatukea säätiöille, yhdistyksille ja järjestöille on käytetty työmarkkinavalmiuksien kehittämiseen/ylläpitämiseen. Jatkossa nähtäisiin tärkeäksi, että työttömille työnhakijoille voitaisiin tarjota mielekästä tekemistä ilman työsuhdetta tilanteissa, joissa se nähdään tarkoituksenmukaiseksi asiakkaan palvelutarve huomioiden.

Säätiöillä, järjestöillä ja yhdistyksillä nähdään olevan runsaasti sellaisia työtehtäviä, joilla ei voida edistää työnhakijoiden osaamisen kehittymistä eikä pysyvää työllistymistä, mutta voidaan kyllä ylläpitää ja osin jopa kehittää toimintakykyä.

Palkkatuen prosenttiosuuden vaihtelu voi tuoda mukanaan työnantajien eriarvoisen kohtelun

Palkkatuen osalta on todettu esityksessä, että palkkatukea voitaisiin jatkossa myöntää enintään 30, 40 tai 50 % palkkauskustannuksista. Prosenttiosuuden osalta kuitenkin pääsääntönä olisi, että palkkatuki myönnettäisiin maksimiprosenteilla paitsi, jos esimerkiksi määrärahatilanne ei mahdollista täysimääräisen prosenttiosuuden myöntämistä.

Tämän nähtiin tuovan eriarvoisuutta työnantajien kesken huomioiden, että kesken vuotta käytäntö voi olla erilainen ja työnantajalle maksettavan palkkatuen suuruus vaihdella johtuen määrärahatilanteesta. TE-toimiston näkemyksen mukaan perusteen tulisi olla jokin muu. Nykykäytännön mukainen porrastus joka on kytketty työttömyyden keston, mikä on sinänsä selkeä ja perusteltu.

Palkkatukityö ja työssäoloehdon kertyminen

Hallituksen esityksessä todetaan, että jotta palkkatuetta työtä ei käytettäisi vain työssäoloehdon kerryttämiseen, työttömyysturvalakia esitetään muutettavaksi niin, että työssäoloehto ei kertyisi täysimääräisesti palkkatuetussa työssä. Lisäksi on arvioitu, että tuella palkattava pyrkisi todennäköisesti hakeutumaan aktiivisemmin avoimille työmarkkinoille palkkatukijakson aikana.

TE-toimiston näkemyksen mukaan kuntien intressinä on järjestää palkkatuetta työtä vain sille ajanjaksolle, jonka aikana työssäoloehto täyttyy. Yritykset puolestaan työllistävät siksi aikaa, kun heillä on tarvetta työntekijälle riippumatta siitä, täytyykö työssäoloehto vai ei. Huomattava osa työnhakijoista olisi työssä yrityksessä niin pitkään kuin työnantajalla on työtä tarjolla.

TE-toimisto ei näiden kokemusten valossa usko työnhakijoiden aktiivisuuteen olevan vaikutusta sillä, miten työssäoloehto kertyy palkkatuetun työn aikana. Työnhakijoiden aktiivisuuden puute ei useinkaan ole pitkittyvän

työttömyyden taustalla, vaan työpaikkojen puute sekä muut tekijät, jotka rajoittavat työnhakijan mahdollisuuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille esimerkiksi asuinpaikkakunta.

Uudelleen kouluttautumisen tukeminen perusteltua tukipaketin saaneille

TE-toimisto pitää hyvänä muutosta, joka mahdollistaa omaehtoisten opintojen tukeminen ilman vuoden keskeytyneenä oloa tilanteessa, jossa henkilö on saanut työnantajalta taloudellisen korvauksen sekä aloittanut omaehtoiset opinnot aikana, jolle tuki on jaksotettu. Tämä mahdollistaa opintojen aloittamisen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, kun henkilön työsuhde on päättynyt.

TE-toimiston näkemyksen mukaan henkilöt ovat aktiivisimmillaan heti työsuhteen päättymisen jälkeen tai työnhakijaksi tullessaan. Tätä aktiivisuutta on tarkoituksenmukaista tukea. Hyvin usein uudelleen työllistymiseksi tarvitaan osaamisen kehittämistä tai vähintäänkin päivittämistä.

Pätevä syy työttömyysetuudella tuetun opiskelun keskeyttämiseen vaatii tarkennusta

Hallituksen esityksessä todetaan, että työnhakija voisi pyytää työ- ja elinkeinotoimistoa keskeyttämään opiskelun tukemisen vain, jos keskeyttämiselle on pätevä. Mikäli palataan tähän ehtoon, lakiin tulisi selkeästi määritellä, mikä on pätevä syy ja kuinka pitkä keskeytyksen tulisi olla, jotta se voidaan hyväksyä.

Koska tilapäinen keskeytys katkaisee etuuden maksatuksen, keskeytyksen syynä on yleisimmin ollut pitkäaikainen sairausloma, perhevapaat ja työhön meno. Nyt suunnitteilla olevalla lakimuutoksella ei nähdä olevan vaikutuksia tilapäisten keskeytysten määrään.

Kulukorvauksen poistamisella ei nähdä olevan vaikutusta TE-toimiston työmäärään

Perusteluissa on todettu, että TE-toimiston työmäärä vähenisi, jos työttömyysetuudella tuetun työnhakijan omaehtoisen opiskelun ajalta ei maksettaisi kulukorvausta, koska toimistojen ei tarvitsisi selvittää opintojen pääasiallista järjestämispaikkaa ja ilmoittaa tätä työttömyysetuuden maksajalle.

TE-toimiston arkikokemuksen mukaan TEM 621-lomakkeessa ilmoitetaan nykyisellään opintojen järjestämispaikkakunta eikä tämä ole pääsääntöisesti edellyttänyt mitään erityistä selvittelyä. Työmäärään muutoksella ei nähdä olevan vaikutusta.

Suurempi vaikutus TE-toimiston työmäärään on loma-aikojen selvittämisellä. Loma-aikojen selvittäminen sekä niistä lausuminen on koettu huomattavan paljon enemmän työllistäväksi.

Loma-aikojen vaikutus etuuden saamiseksi omaehtoisten opintojen ajalta

Huomioiden, että loma-aikana opintojen ei tarvitse edetä, asiakkaiden ja maksajan edun mukaista on, että omaehtoisia opintoja suorittava henkilön velvollisuus on ilmoittaa opintoihin sisältyvät loma ajat TE-toimistoon. Reaaliaikaiset ja oikeat tiedot mahdollistavat myös työvoimapolitiittisten lausuntojen antamisen maksajalle reaaliaikaisena.

Esimerkiksi Kela on jättänyt maksamatta koko työttömyysetuuden siihen saakka, kun täsmennetty tieto lomista on saatu TE-toimiston antaman lausunnon perusteella.

Loma-aikoja koskevien tietojen ilmoittamisen velvollisuuden ja ajan tasalla olemisen arvioidaan vähentävän myös mahdollista jälkikäteistä selvittelytyötä. Käytännössä voi nimittäin syntyä tilanteita, joissa opinnot eivät ole edenneet vaaditulla tavalla opintojen loma-ajoista johtuen.

Työttömyysetuudella tuettujen opintojen seuranta koetaan työlääksi

Kaikkienensa työttömyysetuudella tuettujen opintojen seuranta on tarpeen arvioida, selkeyttää sekä yksinkertaistaa. Nykyisellään seuranta vaatii huomattavan työajallisen panostuksen ja paljon selvittelytyötä, koska oppilaitoksista on vaikea saada riittävän yksilöityjä tietoja opintojen etenemisestä.

Työttömän työnhakijan määritelmään esitetty muutos voi lisätä TE-toimiston työtä

TE-toimisto toivoo, että mikäli työttömän työnhakijan määritelmään muutetaan hallituksen esityksessä kerrotun mukaisesti, tietojärjestelmän tulisi tuottaa tieto työttömyyden kertymästä automaattisesti.

Nykyisellään hyvin useissa tapauksissa työttömyyden kertymän laskeminen edellyttää monien eri asiakastietojärjestelmien korttien tarkastelua ja itse laskemiseen kuluun huomattavissa määrin työaikaa, joka voitaisiin kohdentaa tulokselliseen tekemiseen huomioiden niukkenevat henkilöstöresurssit ja pyrkimys toiminnan tuloksellisuuteen.

Manuaaliset erilaisten määräaikaisten ja kertymien laskemiset koetaan epätarkoituksenmukaiseksi työajan käytöksi huomioiden, että elämme digitalisaation aikakaudella. Ylipäänsä tulisi kehittää tiedonsiirtoa eri tietojärjestelmien kesken mm. henkikirjoituksen tai työttömyysturvan maksajien osalta, jotta työnvälityksen tiedot olisivat mahdollisimman ajantasaiset ja siten tukisivat reaaliaikaista työnvälitystä.

Työllistyminen yritystoiminnassa tai omassa työssä rinnastetaan työttömyyteen, palkkatyötä ei

Lisäksi nähtiin, että nyt esitetyssä muutoksessa työllistyminen päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssä enintään kaksi viikkoa voitaisiin rinnastaa työttömyyteen, mutta sen sijaan palkkatyössä olemista enintään kahden viikon ajan ei rinnastettaisi.

Työnhakijan työttömyyden kertymän näkökulmasta muutos asettaisi henkilöt eriarvoiseen asemaan.

Starttiraha

Hallituksen esitykset edistävät yritystoiminnan aloittamista sekä itsensä työllistämistä päätoimisena yrittäjänä, kun starttirahan myöntämisen mahdollisuus olisi myös jo aiemmin sivutoimisesti aloittaneilla tai jos entinen työnantaja mahdollistaa työntekijälle työllistymisen jatkossa yrittäjäpohjalta.

Esityksessä Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettavaksi laiksi on selkeästi kytketty nykyiseen työttömyysturvalakiin (2 luku 5 §) kun arvioidaan yritystoiminnan aloittamista ja sen päätoimisuutta.

Kynnys itsensä työllistämiseen ja sivutoimisen yritystoiminnan aloittamiseen madaltuu mutta myös starttiraha toimeentulon turvaajana mahdollistaa ja vähentää taloudellista riskiä laajentaa yritystoimintaa päätoimiseksi. Starttirahaa ei voida myöntää jo päätoimisesti alkaneeseen yritystoimintaa – sivutoimisesti jo aloittaneiden esim. päätoimen tai opiskelun ohella starttirahalla voidaan turvata taloudellisesti toimeentulo työn tai opiskelun päätyttyä asiakkaan yritystoiminnan jatkuminen päätoimisesti, toki mahdollistaa myös omasta työstä irtisanoutumisen ja päätoimisen yritystoiminnan aloittamisen – työllistymisen mahdollisuus avautuu jollekin muulle?

Starttirahan määrä olisi jatkossa tasapuolinen ja kaikille sama – työttömyysturvan piirissä olevien osalta myönnetään ko. rahoista ja muutoin työllisyysmäärärahoista, on selkeä jako ja mahdollistaa vähenevien työllisyysmäärärahojen kohdentamisen muihin työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin.

Starttirahan kesto jatkossa enintään 12 kk ja on hyvä, että se edelleen myönnetään nykyisen jaksotuksen mukaisesti, liiketoiminnan kannattavuutta on syytä arvioida ja uusi yrittäjä saa myös tukea/palveluja yritystoimintaansa asiantuntija-arvio tukenaan.

Nykyisellään 18 kk kestoisia starttirahapäätöksiä tehty tosi harvoin – osin ko. jatkoa haettu ”kokeilumielessä” ja se on teettänyt työtä TE-toimistoissa. Toisaalta kun harvassa ko. jatkohakemukset 18 kk:n saakka ovat olleet, on merkitys rahallisesti ollut vähäinen ja on varmasti tarpeen alkavalle yrittäjälle, jos yrityksen käynnistämisvaihe on pitkäkestoinen sisältäen merkittäviä investointeja tai rekrytointeja ja toimeentulo ei siten ole ollut vielä turvattu.

Esityksessä on selkeästi täsmennetty, millä etuuksilla ja niiden määrillä asiakkaan toimeentulo olisi turvattu sekä tilanteet jolloin starttirahan myöntäminen ei ole tarkoituksen mukaista, lisäksi lakiesitykseen on määritelyne etuoikeutetut tulot, joita ei oteta huomioon starttirahaa myönnettäessä (työttömyysturvalain 4 luku 7§).

Oikaisuvaatimusta kielteiseen starttirahapäätökseen asiakas ei jatkossa voisi tehdä, jos kielteinen päätös (epääminen) tehty määrärahasyistä, tämä ei ole ollut Lapin TE-toimistossa starttirahan osalta ongelma mutta valtakunnallisesti voi päätellä, että muihin TE-toimistoihin on tullut tähän liittyviä oikaisuvaatimuksia ja se on teettänyt turhaa työtä.

TE-toimiston johtajan po. palvelujohtaja

Tero Hyttinen